

מעלותיה של ירושלים

אשנב לתורת המהר"ל מפראג אודות העיר ירושלים

הרב משה צוריאלי
מנהל רוחני בישיבה
הגבוהה שעלבים

ריבונות ישראלית בירושלים

יש לצבור שלנו רגישות רבה בנושא ריבונות (סוברניות) ישראלית על שטחי העיר העתיקה. פעמים רבות אין תופעה זו מובנת לנו להסבירה בכל עומקה. גם בלי יכולת לבטא זאת במפורש ברור לנו, כי מסיבה שמקורה בעומק התודעה הגנו נרגשים מול האיום הפוליטי (והפאטאלי) של נישול חלילה של האוכלוסיה היהודית מן העיר העתיקה.

במאמרנו זה ננסה להביא לידי בטוי כמה היבטים שכליים מתורת המהר"ל להבהרת הנושא. (כמובן, לא יכולנו לדלות אלא מקצת דמקצת של תורתו, מאחר שדרכו "לגלות טפח ולכסות אלפיים אמה", כדבריו בבאר הגולה, דפים ל"ז, מ"ט, נ"א. ולשונו בדף נ"ה: שמרנו דרך עץ חיים שלא לגלות יותר מדי).

השוואה בדברי חז"ל: בנין משפחה ובנין ירושלים

אמרו חז"ל: "הנהנה מסעודת חתן וכלה... ומשמחם... זוכה לתורה... והוסיפו: כאילו הקריב (קרבן) תודה... ועוד אמרו: כאילו בנה חורבה מחורבות ירושלים" (ברכות ו:). וכתב על כך מהר"ל ("נתיבות עולם, ח"א דפים קסא-קסב): "כי יש בזיווג שלהם, כאשר הם מתחברים, הויה שלימה עליונה, והיא הויה אלוהית, עד שאין זה הויה טבעית... כי מצד הטבע הם מחולקים, שהרי זה איש וזאת אשה, והם מתאחדים – מצד מדריגה אלוהית. כמו שמורה עליו מה שחתם בשם "יה" בשניהם (עיין סוטה י"ז). ... ולכך יש להקריב לה' חמץ ומצה (בקרבן תודה) כלומר, שראוי להקריב אליו ההפכים, במה שהוא אחד כולל הכל, אף שני ההפכים... וכן כאשר משמח חתן וכלה, ובזה הזיווג שהם הפכים, הוא אחד, ע"י ה' יתברך אשר מאחד אותם. ודבר זה דומה לגמרי להקרבת קרבן תודה... ומפני כי האיש והאשה כמו בנין בית נחשב, כמו שתקנו (חז"ל) בברכה: "והתקין לו ממנו בנין עדי עד"... נחשב דבר זה כאילו בונה חורבה אחת מחורבות ירושלים. שבוודאי שהבונה חורבה מן חורבות ירושלים הוא בנין אלוהי קדוש, כאשר ידוע". עד כאן לשונו.

ירושלים מבטאת את אחדות ישראל

הצביע לנו מהר"ל בזאת ביאורו של אחת משלושת ביטויי חז"ל הנ"ל (כלומר, רק של קרבן תודה), והשאיר לנו להבין בעצמנו את ההשלכות, את הדמיון לשאר שני הביטויים: בנין ירושלים ותורה.

נראה לי שכוונת הדברים כך: בירושלמי חגיגה פרק ג' הלכה ו' נאמר: "ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו – עיר שהיא עושה כל ישראל חברים". (ותרתי משמע: "חבר" בענין נאמנות על טהרות, "חבר" בענין ידידות, שכל אחד ואחד על שולחן חברו, כבבלי חגיגה כ"ו.) הסבר הענין, כי "ירושלים לא נתחלקה לשבטים" (יומא י"ב, וכך נפסקה ההלכה) זאת. למרות שכל שבט ושבט יש לו תכונה המיוחדת לו אופיינית לו. (עיין פירוש הנצי"ב, "העמק דבר" על בראשית דף 201 "והיית לקהל עמים". וכן רש"י הירש על בראשית דף שני, ודף תמ"ד, ושמות דף נ"ד. וכן "שפת אמת" על בראשית דף 260 ודף 264). ולכן ירושלים מסמלת לנו את **אחדות ישראל**. "קרית מלך רב" אשר כולם מקבלים עליהם עול האחד ומיוחד, ונכללים תחת חופה אחת. בזאת, זיווג ההפכים, חתן וכלה, אשר כל אחד מהם ניבנה דווקא ממה שזולתו עומד נגדו. (רש"י הירש על בראשית ב, כ"ד וכן הנצי"ב שם). כך גם בירושלים, כל דיעה מרויחה מהגיוון והשוני שבמקהלות-עם. וזהו "בנין אלוהי" שהוא שם נרדף לירושלים-עיר ליקוטאי. (פסחים י"ד. תוס' דה' שתי פרות). עוד עיין רעיון זה מפורש בזהר ח"ג דף צ"ג ע"ב הוא הדין והוא הרעיון בענין הזכייה להבנת התורה. גם היא, במלוא עומקה, אינה נמסרת אלא למי שמסוגל לחתור ולהבין את נקודת האמת שבכל דיעה הנוגדת דעתו. כי מי שמעמיק יבחין שיש נקודה של אמת בכל דיעה הנאמרת בתורה כשהיא לשם שמים. (באר הגולה למהר"ל, דף כ', "בעלי אסופות"). המצליח להבין את ההתאמה שבכל הדיעות, הוא הוא "בעל התורה". כדברי הרב קוק במאמרו "ריהטא דחקלאי" (מובא ב"שדי חמד", כרך חמישי, דף 429 ד"ה "ודברי זה". וכן דבריו באורות הקודש", ח"ב דפ"י דף ש', ודפ"ח ד"ף רפ"ט, "המגמה העליונה"). כלומר, יש לתחום תחומים במה כל אחד צודק, וע"י בירור וליבון מתון ועניני, יזכה המעיין להבין גם כן את נקודת הטעות וההגזמה. (כדברי רש"י על במדבר י"ג, כ"ז. שבכל טענת שקר מוכרח להיות קצת אמת בתחילתה).

הקשר בין הקדוש ברוך ועולמו – באמצעות מקום המקדש

במקום אחר בדברי המהר"ל הננו מוצאים את הבהרת ענינו. חז"ל אומרים, כי זכו בני ישראל לקריעת ים סוף בזכות ירושלים (מכילתא, בשלח). וכתב על כך מהר"ל: "כי נדחה החומר (חומריות הים, כי אין למים צורה מוגדרת, הם תמיד בשינוי ללא-עקביות צורנית, (גבורות ה' סוף דף פ"ב), מפני המעלה הקדושה האלוהית. כי קדושת ירושלים היה פועל את קריעת ים סוף, כי "ירושלים – מקום מקודש, וראוי למקום קדוש, אלוהי, לבטל ולדחות מקום שהוא הפכו" (גבורות ה', דף קנ"א).

להבין מאמר מופלא זה של מהר"ל, שיש איזה-שהוא הבדל בין מקום למקום, עלינו לדעת, שיש ייחוד שונה בין כל אתר ואתר שבעולם. כביכול ישנם אברים (לפי סדר ספירות) למקומות העולם. מקץ, רמז קמ"ח, "ערוות הארץ", עשרה אברים. וכן עץ חיים לארז"ל, (ח"ב דף ש"כ ואילך). אמר רי"ח ("בן איש חי"), כי "ירושלים" – גימטריא: "מקו"ם קדו"ש" (586). אם בנוסף לרמז, נחפש תוכן הגותי, עלינו להבין, כי העולם הותחל מנקודת ציון, מאבן-שתייה הושתת העולם, ומשם הורחב ונתבסס (יומא נ"ד:). לכן, מקום המגע הראשוני, בין היוצר – לעולם הנוצר, היינו – "ציון". ולכן שם "שער השמים". (בראשית כ"ח, י"ז. ועיין "פרקי דרבי אליעזר" פרק ל"ד. בספר "טוב הארץ" של גור-הארז"ל ר"ן שפירא, דף ה', ביאר אודות "חלון" זה. ולכן כתב בספר הזוהר, ח"ב דף קנ"א, שאין דריסת רגל לסטרא אחרא בארץ ישראל, עיין "התקופה הגדולה" של רמ"מ כשר, דף רפ"ז ואילך).

המעמיק יותר במושגי-פנימיות היהדות, ילמד בדברי הארז"ל, כי "חוץ לארץ – נגד (עולם) 'עשיה', א"י – נגד 'יצירה', מקום המקדש – נגד 'בריאה', ומקום קודש קדשים – נגד היכל ק"ק

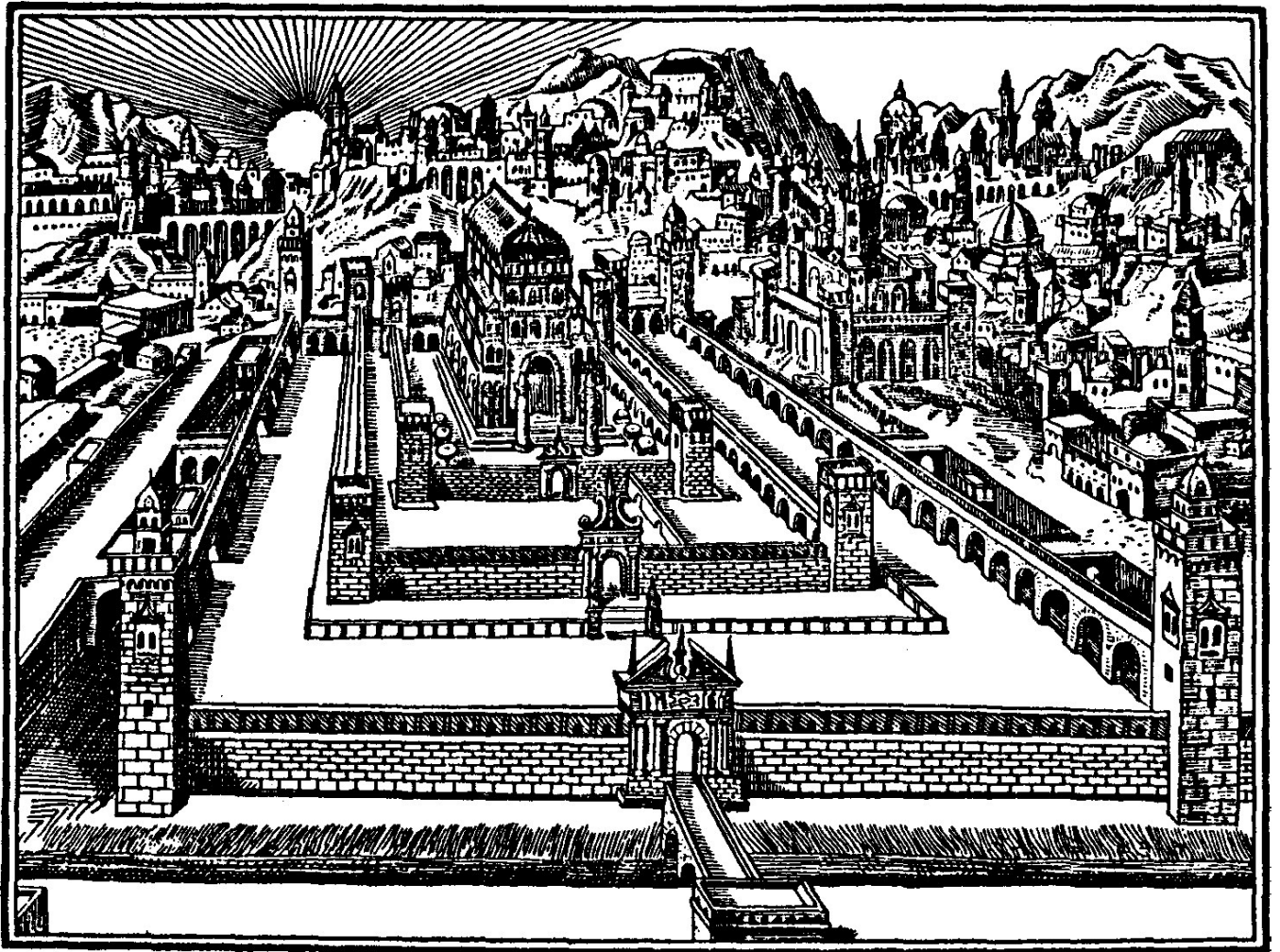
דבריה' המחובר ממילא למלכות דאצילות. (עכ"ל "עץ חיים", דפו"ח דף רכ"ז). להבנה שלמה של המושגים: "אצילות, בריאה, יצירה ועשיה", יש לעיין במהר"ל על "אבות", דף שכ"א. במילים אחרות: שטח זה של הר הבית, הרי הוא תחום "אקסטרה טריטוריאלי", כגון שגדירות ישראל בבירת ארה"ב, אשר כל הנמלט לשם נחשב לו, בחוק הבינלאומי, כאילו נמצא בתחום גיאוגרפי של א"י. כך, מקום זה אינו מן המדה וכדברי חז"ל: "לא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים", ולכן גם "עומדים צפופים ומשתחווים רווחים" ("אבות" ה') כי אצבע אלוקים עדיין נוגעת שם. על ידי המקום המקודש הזה, נשמרים הקשר והשייכות עם עולמו. ולכן, כל תפילות ישראל צריכות לעלות לשמים דרך המקום הזה (ברכות ל'). וכדברי שלמה המלך: "ופרש כפיו אל הבית הזה" (מלכים א' פרק ח' ל"ו).

סגולתם של אנשי ירושלים

השפעה רוחנית כבירה זו עשתה את שלה, לפיכך בני ציון – חכמים הם. (פתיחתות למדרש איכה), מעשי הילדים. "בכל מקום ומדינה שהיה אחד מבני ירושלים הולך, היו מציעים לו קתדרא לישב עליה כדי לשמוע חכמתו" (איכה רבא). לכן כתב רש"י על קהלת א' א': "אני קהלת... מלך בירושלים: "עיר החכמה". כך גם מובן לנו איך ירושלים "גיא חזיון" – מעיין הנבואה (מגילה ט"ו). והיו בירושלים "נקיי הדעת" (סנהדרין כ"ג, ודף ל'), עם מנהגים מחוכמים ונעימים: לא באו לסעודה עד שהוזמנו פעמיים (איכ"ר ב'), ולא נכנסו לסעודה אלא אם כן מפה פרוסה על הפתח (ב"ב צ"ג): עיין אוסף של מנהגים שכתב הרב מיימון, בסוף מאמרו, בכרך: "ירושלים", מוסד הרב קוק.

ייחודה של ירושלים וסגולותיה יתגלו בעתיד

קדושה נוראה זו מכוסה ומוסווית מאד בזמנינו זה. חז"ל גילו לנו: "לא כירושלים של עולם הזה – ירושלים של עולם הבא, (כלומר, בימים יבואו). ירושלים של עולם הזה, כל הרוצה לעלות, עולה. של עולם הבא, אין עולים אלא המזומנים לה". (ב"ב דף ע"ה:)

צִיּוֹר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִתּוֹךְ הַגִּדָּת אִמְסֵטְרָדָם